

5

CULTURA, LLENGUA I PATRIMONI

RESUM

L'any 2007, el pressupost del Govern de les Illes Balears destinat a cultura ha augmentat en xifres absolutes, a l'igual que els pressuposts dels consells insulars de Mallorca, Eivissa i Formentera.

Pel que fa a les arts plàstiques, hem diferenciat entre les programacions de caire públic i privat: en alguns museus ha disminuït el nombre de visitants respecte de l'any anterior, i en el cas d'algunes entitats privades també hi ha hagut una lleugera disminució. En l'àmbit musical, es mantenen tots els festivals de música que s'han fet al llarg d'aquests anys. Això pot ser un indicatiu que tenen una bona acceptació i que progressen. La majoria de discogràfiques han superat el seu nombre de discs compactes editats. La Fira del Disc ha arribat a la vuitena edició, amb tot un seguit de concerts i exposicions. Cal destacar també la posada en funcionament del Teatre Principal de Palma, després de molts d'anys de reforma. La creació literària ha disminuït respecte de l'any anterior, cosa que fa que les Illes tinguin poc pes representatiu dins l'àmbit estatal. D'altra banda, les dades corresponents als dipòsits legals dels consells insulars només han augmentat a l'illa de Mallorca. En el cas del teatre, es pot dir que de mitjana s'ha mantingut el nombre de funcions i d'espectadors. Cal destacar també la importància de la projecció exterior de les mostres de teatre de les companyies de les Illes. En el món del cinema hi continua havent una tendència clara cap al cinema comercial, encara que el percentatge d'espectadors ha disminuït una mica. Destaquen les programacions de cinema promocionades per la Fundació Sa Nostra. Pel que fa al consum dels mitjans de comunicació, continua l'hegemonia de la televisió (amb 232 minuts de mitjana diària, 24 minuts més que l'any passat), encara que cal destacar els diaris *Última hora* i *Diario de Mallorca*, que són els més llegits. Les ràdios més escoltades continuen essent Mallorca FM C40 i Mallorca FM SER.

Quant al patrimoni, cal destacar l'esforç dels consells insulars, i d'entitats com ARCA (Associació per la Revitalització dels Centres Antics) i l'Institut d'Estudis Eivissencs, per millorar els béns patrimonials.

Referent a la llengua, les Illes Balears són el quart territori pel que fa a les dues habilitats orals (comprensió i expressió) i el tercer amb relació a les habilitats escrites (llegir i escriure) de tota l'àrea lingüística catalana. La població que usa habitualment el català és d'un 45% i la que usa habitualment el castellà és d'un 46,1%. L'increment del castellà ha estat condicionat per l'augment de l'arribada de persones al·lòctones. Principalment, són les àrees de la badia de Palma i Eivissa i Formentera on es parla més castellà, fet que contràriament no passa a Menorca.

5.1.

INTRODUCCIÓ

Des que l'any 2003 es va fer el capítol de la memòria del Consell Econòmic i Social dedicat a les activitats anuals de l'àmbit de la cultura a les Illes Balears fins al capítol corresponent d'aquesta MEMÒRIA, la *pràctica* ha anat destriant uns certs *ítems* normalitzats de *classificació* i *comparació* que posen a l'abast un material que ens permet fer un seguit de consideracions.

L'informe no tracta de la cultura com ho fa l'antropologia,³¹ sinó que intenta copsar-ne una dimensió *específica* referida a la relació entre l'oferta i l'ús de determinats *tipus de béns i serveis simbòlics* a les Illes Balears. L'oferta cultural la fan *agents especialitzats* i està adreçada als usuaris potencials a les Illes. Aquesta oferta s'ofereix tant des d'*empreses privades* com des de *serveis públics* i *fundacions sense ànim de lucre*. Les formes de producció de l'oferta cultural presenten diverses modalitats, des de les artístiques individuals i col·lectives, a les d'indústries culturals i informacionals, fins a les de fundacions i institucions culturals públiques. D'una altra banda, els usuaris poden ser residents a les Illes o visitants, els quals obtenen els béns culturals tan sols en part mit-

31. És a dir, com una forma de vida social sedimentada simbòlicament que orienta el sentit entre els diversos ciutadans.

jançant el mercat, ja que bona part de l'oferta es fa per mitjà de serveis públics i fundacions sense ànim de lucre. Els productes usats, fins a un cert punt, corresponen, d'una part, a l'*alta cultura*, però, també, a la *cultura de masses* i a la *cultura popular*. Els usuaris poden gaudir d'aquesta oferta cultural dins del segment de temps vital que en la gran majoria correspon a una *activitat d'oci*.

La pràctica normalitzada en els informes sobre la cultura a les Illes Balears de les memòries del CES de cada any ens permeten fer les següents consideracions:

1) Pel que fa als pressuposts de cultura de la Direcció General de Cultura del Govern de les Illes Balears i de les conselleries de cultura dels consells insulars, cal assenyalar que la *insuficiència és palesa*, atesos l'abast de camps que s'han esmentat i les mancances històriques i actuals de les Illes en els capítols corresponents. No obstant això, cal destacar que mirant enrere la tendència anual és la d'augmentar les despeses de mica en mica respecte dels anys anteriors, tant pel que fa a la Direcció General de Cultura del Govern de les Illes Balears, com pel que fa a les conselleries de cultura dels consells insulars, cosa que podria indicar una major atenció respecte a les qüestions relatives a l'ús cultural de l'oci dels ciutadans i visitants. Si això es confirma en pròxims exercicis seria oportú analitzar el fenomen i fer-ne algunes valoracions.

D'una altra banda, seria bo tenir un desglossament més acurat de les despeses culturals per ajuntaments i per partides

pressupostàries, i considerar les despeses de l'Estat central a les Illes Balears en el terreny de la cultura, referides als ítems analitzats per les memòries del CES. Ampliant aquesta informació s'obtidria una visió més completa del compromís econòmic de totes les administracions públiques amb l'oferta cultural per al temps d'oci a les Balears.

2) Pel que fa a la quantificació per activitats culturals cal destacar una *forta estabilitat* general. D'una altra banda, també és força destacable, per a les quatre illes, el notable paper que juguen les caixes d'estalvis, concretament, les fundacions culturals de La Caixa, Sa Nostra i Colonya, la qual cosa les converteix amb peces claus de la xarxa actual d'oferta per activitats culturals.

L'oferta d'activitats culturals en què destaca més l'empenta institucionalitzada, pública i privada, és la de les arts plàstiques. Aquesta tendència probablement té diverses causes.³² No obstant això, cal esmentar una certa dispersió d'esforços, recursos i mancances en el manteniment del que ja hi ha, com també una falta de continuïtat i ambició de les polítiques de dotació de fons d'obres per als museus, i sobretot manca debat públic i racionalització democràtica sobre el que es fa i s'ha de fer.

En l'apartat dels museus permanents i de les exposicions en entitats públiques i privades de restes arqueològiques, de materials antropològics i documentació històrica que formen una part del divers patrimoni de les Balears, cal destacar que la despesa

32. Entre d'altres: una solida tradició pictòrica a les Balears, una burgesia mitjana alta i alta que ha valorat la possessió d'obres plàstiques, la residència continuada d'una nombrosa comunitat d'estrangers d'alt poder adquisitiu, la formació d'un sector de galeristes amb una sòlida implantació, la programació de mostres plàstiques i gràfiques i les mostres permanents de les fundacions de les caixes esmentades i de museus públics i privats que s'ha consolidat.

pública és insuficient. Especialment, pel que fa a la despesa en les polítiques de preservació, restauració, catalogació i exposició de les restes, materials i documents esmentats. També cal destacar en aquest àmbit el paper del tot central dels béns i els museus de l'Església de les Balears i la necessitat d'enfortir la col·laboració en aquest camp amb les administracions.

En l'apartat dedicat a l'oferta d'activitats musicals, destaquen el nivell i el nombre que es fan al llarg de l'any, tot relacionat amb les xifres de la població. Vist des de la perspectiva temporal la tendència és la del manteniment d'aquestes activitats. La combinació de les programacions i de les promocions de les administracions autonòmiques, municipals, fundacions i de les iniciatives privades, és una de les claus del manteniment del nivell assolit. En aquest capítol destaca l'arrelament dels diversos festivals musicals. Una altra clau pot ser el fet que hi hagi un públic que, a més de certs sectors d'usuaris habituals residents autòctons i estrangers de les classes mitjanes altes, inclou un nombros grup d'estrangers visitants que acudeixen a audicions escampades per la geografia de les Balears.

D'una altra banda, cal destacar el mèrit de les iniciatives dutes a terme a les Balears pel que fa a l'edició de CD i a la celebració anual de la Fira del Disc. Això no obstant, són paleses les dificultats de mitjans i de públic per subsistir en un mercat globalitzat i tan immens, en el qual s'inverteixen grans quantitats de doblers i que és controlat i induït per la gran indústria cultural de masses anglosaxona i, no tant, per la que es fa en espanyol. També seria bo introduir dins la reflexió l'impacte de

l'autosubministrament de música mitjançant les descàrregues per Internet, en particular, entre el jovent.

3) L'edició sobre paper a les Balears és, per una part, força important en una consideració *qualitativa*, ja que en la majoria dels casos és l'única possibilitat que molts dels materials produïts des de cada illa i per un públic majoritàriament balear surtin a la llum; d'altra part, quantitativament, l'edició de llibres i de fullets a les Illes representa un tant per cent força reduït de la potent producció espanyola, amb la dificultat afegida d'haver de dividir les publicacions autòctones entre català i castellà, cosa que redueix encara més la tirada fins a no ser rendible en termes de mercat, sense intervencions de suport alienes a aquest. A més, les taxes de lectors a les Balears es compten entre les més baixes de tot Espanya.

La xarxa de biblioteques va creixent encara que, tant per la quantitat de centres com per la quantitat dels fons en dipòsit i la quantitat de lectors, són força insuficients. No obstant això, es potencien les activitats entorn del foment de la lectura i es fa una política més professionalitzada d'adaptació a les noves tecnologies i de racionalització.

4) El teatre de les Balears ha assolit una certa institucionalització i ha aconseguit públic. En aquest aspecte els ajuts i les promocions de les administracions, tant de les autonòmiques com de les municipals, han estat i són del tot necessaris per tal de garantir i potenciar el teatre considerat com un bé i un servei públic. D'altra banda destaca la vitalitat del teatre a la part forana de Mallorca i a Menorca en comparació de la quantitat de sessions i públic de Palma.

5) Pel que fa al cinema, les projeccions a sales comercials són el gruix del que s'ofereix. En aquest cas, hi ha una lenta però continuada minva de sales i d'espectadors, i mentre que la població de les Balears ha augmentat destaca el fet que més de la meitat dels ciutadans no van al cinema ni tan sols un cop a l'any. D'altra banda destaca que el percentatge majoritari d'espectadors de les sales de cinema correspon als grups d'edat jove. Seria destacable aprofundir en les causes de la caiguda de públic a mesura que augmenta l'edat i que no s'hi incorporin nous espectadors.³³ És destacable que els festivals de cinema per a joves, en català, documentals, videocreació, gai i lèsbic, i de grafisme electrònic, assolixin continuïtat, comptant amb l'ajut de les administracions per mantenir-se. Cal esmentar de manera diferenciada i remarcable la promoció del cinema que ha assumit des de fa anys el Centre de Cultura de Sa Nostra fomentant cicles especialitzats d'alta qualitat a Palma, a la part forana, a Menorca i a Eivissa i Formentera.

6) Per comparació a les altres autonomies de l'Estat Espanyol destaca la quantitat de lectors de premsa escrita. També és destacable el fet que hi ha una premsa feta a les Balears que té una presència majoritària en el mercat de la informació i que coexisteix amb la molt potent premsa estatal. L'existència d'una premsa forana a Mallorca és notable per la seva continuïtat, com també de premsa en anglès i alemany. Igualment destacable és la forta presència de Ràdio Mallorca associada a la SER, amb

la versió musical i la generalista, ocupant altres emissores temàtiques i generalistes els seus espais del dial, de manera que en conjunt la ràdio continua ocupant un espectre important de l'oci dels ciutadans.³⁴ No obstant això, l'audiència televisiva és el fenomen cultural de masses d'èxit i influència més aclaparador, augmentant un any rere l'altre la seva expansió i ocupant una franja més important de l'oci ciutadà. Les televisions d'àmbit espanyol copen el gruix de l'audiència, encara que de mica en mica les emissions de les Balears van augmentant el seu espai. La relació entre les despeses d'IB3 i l'audiència són força insuficients, cosa que planteja la necessitat de reestructurar el projecte de manera més professional amb l'objectiu d'assolir un servei públic de més qualitat.

El seguiment futur d'aquest apartats ens pot donar una mesura del que es va fent, si hi ha progrés o estancament. No obstant això, pot ser es podria ampliar el camp conceptual d'anàlisi de la cultura per tal d'obtenir una visió més analítica i completa.

5.2.

ELS PRESSUPOSTS

El pressupost del 2007 de la Direcció General de Cultura del Govern de les Illes Balears ha estat de 10.763.194 euros. En termes absoluts, ha augmentat 1.185.207 euros respecte a l'any anterior. (Vegeu el quadre A III-1.)

33. Possiblement per l'augment dels espectadors de cinema a casa en DVD i Blue-Ray i amb gravacions obtingudes a través d'Internet.

34. Dins el dial es destacable també la presència creixent de Catalunya Ràdio i Catalunya Música.

En el Consell Insular de Mallorca el pressupost de cultura de l'any 2007 va ser de 21.714.233,21 euros i va representar el 8,04% del total del pressupost del Consell. El Consell Insular de Menorca va dedicar 4.530.573,24 euros a la cultura, xifra que representa el 8,08% del total del pressupost de la institució, superant en 788.826,71 euros en valors absoluts el pressupost de l'any 2006. D'altra banda, en el Consell Insular d'Eivissa i Formentera el pressupost que es va destinar a la cultura va ser de 7.000.558 euros el 2007. (Vegeu el quadre A III-2.)

5.3.

LES ARTS PLÀSTIQUES³⁵

Aquest apartat es pot dividir en dos àmbits: la programació institucional i la programació comercial.

5.3.1. LA PROGRAMACIÓ INSTITUCIONAL, LES FUNDACIONS I ELS MUSEUS

Al Casal Solleric durant l'any 2007 es varen dur a terme 27 exposicions, dues menys que l'any anterior, repartides en els diferents espais: la planta baixa, l'entresòl, la planta noble, la sala vermella i el pati.

Pel que fa al centre civiocultural de Ses Voltes, s'hi varen fer un total de cinc exposicions, dues menys que el 2006. Malgrat aquesta disminució, el nombre de visitants s'ha anat incrementant al llarg dels anys, i

el 2007 ha arribat a 39.860 persones, superant així la xifra de 33.476 visitants que l'any passat passaren per Ses Voltes.

A Sa Llonja es feren un total de quatre exposicions durant el 2007, a les quals assistiren més de 55.877 persones entre visitants, escolars i assistents a conferències.

Pel que fa a la Fundació La Caixa, les dades de l'Obra Social per a les Illes Balears són les següents:

- Programes socials: es feren 766 actuacions, amb 249.703 beneficiaris.
- Programes de medi ambient i ciència: es feren 574 actuacions, amb 72.570 beneficiaris.
- Programes culturals: hi hagué 569 actuacions, amb 1.772.507 beneficiaris.
- Programes educatius: n'hi hagué 69, amb 17.456 beneficiaris.
- Xarxa territorial d'oficines: féu 1.062 actuacions, amb 31.860 beneficiaris.

En conseqüència, la xifra total és de 3.040 actuacions, amb 2.144.096 beneficiaris a les Balears.

Quant al CaixaForum de Palma, ubicat a la plaça de Weyler, 3, l'antic Gran Hotel, amb cinc sales d'exposicions, un auditori amb capacitat per a 163 persones i tres espais educatius o polivalents, rebé 408.923 visites, i s'hi feren un total de vuit exposicions.

35. Cal citar que l'any 2007 s'ha produït el traspàs del pintor Joseph Coll Barolet. L'Acadèmia de Belles Arts va celebrar el centenari de la mort de R. Anckerman i Joan O'Neill.

Tal com ja s'ha comentat en l'apartat introductori, és un fet destacat l'important paper que juguen La Caixa i Sa Nostra en la promoció i la difusió de les activitats culturals i, en concret, de les arts plàstiques. És per això que és rellevant destacar el fet que arran dels seus plans estratègics aquestes institucions estan reduint la programació d'exposicions d'arts plàstiques a les seves fundacions de Palma.

Per la seva part, l'Obra Social de Sa Nostra va dur a terme un total de 89 exposicions repartides per les diverses sales de què disposa a les Illes. El nombre total de visitants va ser de 51.790 persones,³⁶ sumant els totals de les distintes cases de cultura de les capitals més les altres iniciatives realitzades a les illes. Al Centre Cultural de Palma es varen fer deu exposicions; a Menorca, sumant les sales de cultura de Maó i Ciutadella més altres espais de col·laboració, se n'hi feren un total de 29; a la sala de cultura d'Eivissa, deu; a la de Formentera, també deu, i a les sales de la part forana, un total de 22 exposicions. (Vegeu el quadre A III-3.)

Pel Museu de Mallorca el 2007 varen passar un total de 23.982 visitants, una xifra lleugerament inferior que durant l'any passat, ja que foren 24.081. El nombre d'obres de la col·lecció queda repartit als diversos fons que té el museu: el fons arqueològic, el fons de belles arts, el fons etnogràfic, el fons fotogràfic, el fons documental, el fons bibliogràfic i les arts decoratives i industrials. A la secció etnològica de Muro arribaren un total de 2.674 visitants, 621 menys que l'any anterior.

El Museu de Lluc va rebre un total de 21.220 visites, unes 2.223 persones més que el 2006. El fons del museu continua tenint un nombre lleugerament superior a les dues mil obres de diversos autors, dels quals destaquen els pintors Salvador Mayol, Antoni Ribas, Ricard Anckermann, Bartomeu Sureda, Santiago Rusiñol i Joan Mestre. Durant el 2007 es van incorporar un total de 32 noves peces al fons del museu, entre les quals destaquen els regals que l'escultora Isabel Noguera Bonet va fer abans de morir o l'aportació de la senyora Maria Albertí Mulet, neboda d'Antoni Mulet, que regalà la correspondència generada (13 cartes) entre Manuel de Falla i el mateix Antoni Mulet i entre Maria del Carmen de Falla (germana del músic) i Catalina Arrom (esposa d'Antoni Mulet), escrites entre 1933 i 1934.

La Fundació Pilar i Joan Miró té un patrimoni artístic constituït per unes 4.000 obres de pintura, escultura, dibuix i obra gràfica del mateix Joan Miró. A la col·lecció, però, cal afegir centenars d'objectes que l'artista arreplegà i que formaven part del seu particular entorn creatiu, a més de 400 obres d'altres artistes, majoritàriament procedents de donacions i homenatges a Joan Miró, entre les quals destaquen Chagall, Tàpies, Clavé, Chillida i Úrculo, entre d'altres. Pel que fa als nous ingressos d'obres, es redueixen a la peça Malabarista, de Baltasar Torres. L'any 2007 la Fundació rebé un total de 63-018 visites, 702 més que l'any anterior.

El Museu d'Art Espanyol Contemporani de la Fundació Joan March va rebre l'any

36. Els usuaris d'exposicions del Centre de Cultura de Palma no estan quantificats. Només es tenen en compte visites generals, que foren 38.451 segons el comptador de persones de l'entrada del Centre. A més, cal dir que va estar tancat per reformes de l'1 de maig al 14 de desembre.

2007 un total de 113.385 visitants, xifra inferior a la del 2006, amb un total de 124.285. El nombre d'obres de la col·lecció permanent és de 69, i hi destaquen autors com Picasso, Miró, Dalí, Gris, Chillida, Tàpies i Barceló. El 2007 el museu no va incorporar cap obra al fons.

Pel Museu d'Art Modern i Contemporani de Palma Es Baluard van passar 385.686 visitants, 11.498 persones menys que el 2007. La col·lecció estable del museu té un total de 540 obres d'art i entre els artistes més destacats hi figuren: Picasso, Miró, Sorolla, Picabia, René Magritte, Anglada Camarasa, Munch o Esteban Vicente, entre d'altres. El nombre d'obres incorporades al fons del museu el 2007 fou de 14 peces.

A l'Ateneu de Maó l'any 2007, si bé no va hi ha hagut variacions amb les col·leccions permanents respecte al 2006, aquest fet es compensa amb la gran varietat d'activitats que s'hi han dut a terme, des de conferències sobre temes diversos a un cicle de cinefòrum, passant per exposicions o cursos de formació, entre d'altres. D'aquesta manera, l'Ateneu de Maó es consolida com un dels principals focus culturals de Menorca i es confirma com un espai de referència dins aquest àmbit.

El nombre de visitants del Museu Arqueològic d'Eivissa i Formentera el 2007 va ser de 24.008 visitants, xifra inferior a la quota de 2005. A la necròpolis del puig des Molins s'ha produït un descens més significatiu, ja que tot i arribar a 4.379 visitants hi ha una baixada de gairebé el 50% respecte de l'any passat. (Vegeu el quadre A III-4.)

5.3.2. LA PROGRAMACIÓ COMERCIAL

El Centre Cultural Pelaires va disminuir el nombre d'exposicions, que passaren de les 11 de 2006 a les 10 que es feren durant 2007, tenint en compte les sis de la Sala Pelaires i les quatre del Centre Cultural Pelaires. La galeria Altair acollí el 2007 un total de quatre exposicions, dues menys que l'any anterior. A la galeria Maior l'oferta es va mantenir en deu exposicions, el mateix nombre que les organitzades el 2006. A la galeria Mediterrània s'augmenta el nombre de l'any passat, ja que arriben a deu i se superen així les set de l'any anterior, que havien representat un descens respecte al 2005. Pel que fa a la galeria Horrach Moyà, s'hi han fet cinc exposicions, només una menys que el 2006. El mateix succeeix amb la galeria Joan Oliver Maneu, que va ubicar deu exposicions el 2007 davant les onze de 2006, i també amb la galeria Joanna Kunstmann, on es feren cinc exposicions al llarg del 2007. Pel que fa a la galeria Xavier Fiol, hi va haver set exposicions el 2007, una més que l'any anterior. Finalment, la galeria Aba Art Contemporani ha fet un total de vuit exposicions i, per tant, superà les xifres de 2007. (Vegeu el quadre A III-5.)

5.4.

LA MÚSICA

En aquest apartat es fa un recorregut pels esdeveniments musicals que es fan a les Illes. S'ha de destacar la iniciativa de l'Ibatur «Un hivern a Mallorca», els festivals, els concerts que es fan a les fundacions de La Caixa i Sa Nostra, les produccions de les discogràfiques i la Fira del Disc.

5.4.1. ELS FESTIVALS

En aquest apartat farem menció d'alguns dels festivals musicals més importants que s'organitzen al llarg de l'any a les Illes.

Cal citar, en primer lloc, per la seva qualitat musical els festivals d'estiu que cada anys es fan a Mallorca, començant pels de Pollença i els dos festivals de música del castell de Bellver de Palma.

Igualment, com cada estiu, un dels més importants que es duen a terme és el Festival Internacional de Jazz de sa Pobla. El 2007 se'n va fer la tretzena edició amb un cartell d'actuacions amb Al Foster Quintet fent un tribut a Miles Davis; Ana Popovic Blues Band, que repetien ja que l'any 2006 no van poder tocar a causa de la pluja; Marcos Collado Trio, grup encapçalat per aquest guitarrista, i Lee Konitz i François Théberge Quintet, que el 28 d'agost tancaren el festival.

S'ha de destacar també la quarta edició del Jazz Voyeur Festival amb les actuacions de Dirty Dozen Brass Band, Stanley Clarke, Eddie Palmieri, la banda de San Francisco SF JAZZ Collective, que ja actuà el 2006, Malena Smalls & The Hallelujah Gospel Christmas, entre d'altres.

La setena edició del Festival Waiting for Waits destaca per les actuacions de música acústica d'arrels americanes que es duen a terme durant el mes de juliol. Josephine Foster o Stuart A. Stapless (de la banda Tindersticks) configuren la part destacada del cartell d'aquest festival.

En el cinquè festival «Música Mallorca. Concerts Internacionals de Tardor» donà el tret de sortida Viva l'òpera-Bella voce, el 13 d'octubre. També hi participaren solistes internacionals, la Capella Mallorquina i l'Orquestra del Festival Música Mallorca. S'hi s'interpretaren, entre d'altres, una selecció de peces dels compositors Bizet, Donizetti, Humperdinck, Lortzing, Rossini, Mozart, Schubert i Verdi. Les millors versions de l'Ave Maria clausuraren el festival amb un concert a la catedral de Palma el 4 de novembre.

Un altre festival que cal destacar és el de Bunyola, que arribà a la 23a edició i en el qual van actuar l'Orquestra Simfònica de Balears, la coral de cambra Nova Lux i la flautista Pamela Thorby i l'organista Peter Seymour, entre d'altres. La clausura del festival és a càrrec de joves intèrprets de la localitat.

Cal destacar també les Illes Balears en concert a Barcelona, Madrid i Canàries, una de les plataformes més importants de promoció exterior dels músics de la nostra comunitat, l'objectiu principal de la qual és donar a conèixer la nostra realitat musical i reforçar els vincles culturals entre les Illes i la resta de l'Estat. L'any 2007 van participar-hi diversos grups, com ara Club Sibarita, The Zinedines, Fideuà o Loco Mía.

5.4.2. «UN HIVERN A MALLORCA»

L'Institut Balear de Turisme promou la cultura amb tot un grapat d'esdeveniments, dels quals destaca el programa «Un hivern a Mallorca», que té lloc del mes de gener al mes d'abril i del mes

d'octubre al desembre. Dins l'agenda d'activitats del programa s'inclouen concerts gratuïts, excursions, festes, oci i activitats culturals per tot Mallorca. La finalitat d'aquestes activitats és fomentar i promoure el turisme durant la temporada baixa, tot oferint una alternativa cultural com a atractiu turístic.

Aquest programa engloba diferents actes, com ara les «Noches mediterràneas» a Costa Nord, Valldemossa; el Festival Internacional de Deià; Sa Mostra Festival Folklòric Internacional, a Sóller; el Festival Internacional Chopin, a Valldemossa; Dansamàniga, Festival de Dansa a Sant Llorenç des Cardassar, etc.

5.4.3. LA FUNDACIÓ LA CAIXA

La Fundació La Caixa va organitzar durant el 2007 un total de 209 concerts. El nombre d'espectadors totals va arribar a la xifra considerable de 111.632 persones, superant així les xifres dels altres anys.

5.4.4. LA FUNDACIÓ SA NOSTRA

En l'apartat de programació musical de l'Àrea de Cultura de la Fundació Sa Nostra cal destacar l'activitat de la Camerata Sa Nostra. Durant l'any 2007, fet concerts amb solistes i directors de prestigi internacional, i ha programat obres de repertori de música de cambra en els cicles musicals illencs. (Vegeu el quadre A III-6.)

Així mateix, cal destacar la 24a edició del concert al torrent de Pareis, un dels esdeveniments més singulars que continua present a l'estiu mallorquí.

Fent un resum general per illes, cal dir que al Centre de Cultura de Palma varen tenir lloc un total de 40 concerts el 2007, als quals podem sumar altres 2 realitzats a altres espais mallorquins. A les sales de cultura de Menorca es feren 74 actes musicals, repartits pels diferents espais de l'illa. Pel que fa a les Pitiüses, es varen dur a terme 13 concerts, 6 a Eivissa i 7 a Formentera, amb 427 i 183 espectadors respectivament.

5.4.5. DISCOGRÀFIQUES

Pel que fa a les edicions musicals, Produccions Blau va superar la quantitat de CD editats durant el 2006, que passà de 26 a 32. Ona Digital també els superà, ja que triplicà l'edició i arribà a un total de 21, davant els 7 de l'any anterior. La Fundació ACA, per la seva banda, passà de 5 CD editats el 2006 a 4 durant el 2007. (Vegeu el quadre A III-7.)

5.4.6. LA FIRA DEL DISC

La fira del disc arriba ja, amb la de 2007, a la seva setena edició. La novetat més important d'aquesta edició ha estat el nou emplaçament, ja que la fira s'ha traslladat des del recinte de Fires i Congressos de Palma al Palma Arena. A part dels estands dedicats exclusivament a la venda de productes musicals diversos, la fira presenta en el programa un total de vint actuacions, de les quals cinc són de grups de fora. Destaquen els veterans Burning i els Right Ons de Madrid, Ejectes i The Clash Cash de França i Joseph Arthur & The Lonely Astronauts dels Estats Units.

5.4.7. LA MÚSICA AL TEATRE PRINCIPAL DE PALMA

Després de les obres de reforma que s'han dut a terme en aquest teatre, el Principal s'erigeix en un important centre cultural en l'àmbit mallorquí. Així doncs, durant el 2007 ja hi podem trobar diverses activitats, entre les quals destaquen sovint les musicals. Cal citar aquí el concert de Santiago Auserón del mes de setembre, que fou el primer gran concert que acollí el teatre en la nova etapa. Destaquen també el concert *Viva l'òpera-Bella voce, Messa da Requiem o Canttico delle Creature*, que tingué lloc el 25 de novembre aprofitant el dia de Santa Catalina, i l'estrena de la composició diocesana del P. Antoni Martorell.

A més, s'ha de dir que el Teatre Principal va ser la seu elegida per a determinades activitats del festival «Un hivern a Mallorca» i del Jazz Voyeur Festival ja esmentats.

5.4.8. ENTITATS VINCULADES A LA MÚSICA

En aquest apartat farem referència a diverses fundacions i entitats de l'àmbit cultural balear, i concretament a les tasques en fan en el camp musical.

Pel que fa a la Direcció General de Cultura, l'any 2007 va participar en 18 activitats musicals, tant a les Illes Balears com fora, entre les quals destaca la presència a les ciutats de Barcelona, Madrid i Sevilla.

Començant per les Joventuts Musical de Ciutadella, aquesta organització menorquina ha fet un total de 16 concerts del cicle «Dilluns de música» amb molt bona assistència de públic. La majoria dels concerts són es programen en el Pla de Concerts de Joventuts Musical d'Espanya que patrocina el Ministeri de Cultura. A més, però, el 2007 també ha organitzat 11 concerts escolars i familiars (sis d'escolars i cinc de familiars), tres concerts de l'Orquestra de Cambra Illa de Menorca, sis corresponents al Festival de Música d'Estiu i un quatre al carrer, aquests darrers a càrrec de joves estudiants de l'Escola Municipal.

Les Joventuts Musical de Maó, per la seva banda, han dut a terme tres grans blocs de concerts: els de temporada (13 en total), els del XXXIV Festival de Música de Maó (6 concerts) i els de l'Orquestra de Cambra Illa de Menorca (4 concerts més els mateixos a Ciutadella i un a Fornells, que sumen un total de nou actuacions).

La Fundació Amics de l'Òpera de Maó també destaca com una important organització en aquest àmbit musical de Menorca, i arribar a una assistència de 3.566 espectadors sobre un total de 3.870 localitats en les activitats organitzades durant el 2007. Aquestes activitats, separades en dues temporades (primavera i tardor-hivern), s'han fet totes al Teatre Principal de Maó. Les obres interpretades han estat *Le Nozze di Figaro de Mozart* i *L'Elisir d'amore* de Gaetano Donizetti, ambdues interpretades per l'Orquestra Simfònica de les Illes Balears i la coral Els Amics de l'Òpera.

Jazz Obert és una associació sense ànim de lucre que des de Menorca vetlla per oferir un bon ventall de música jazz als amants d'aquest estil. El 2007 han organitzat un total de nou concerts més la II Trobada de Dixieland, que va incloure concerts i altres activitats.

5.5.

L'EDICIÓ

Segons les dades de l'Institut Nacional d'Estadística (INE), el nombre de títols editats durant el 2007 a les Illes Balears s'ha reduït, mentre que el d'exemplars ha augmentat. El nombre de títols de llibres editats només representa l'1,37% sobre el total espanyol, per la qual cosa aquest percentatge minva respecte d l'any anterior, que va ser de l'1,59%. Pel que fa als títols editats de fullets, signifiquen l'1,81% de l'Estat i també amb un petit descens. (Vegeu el quadre A III-8.)

Les dades corresponents als dipòsits legals dels consells insulars ens indiquen que hi ha hagut un petit descens d'edició de llibres, fulls i fullets.

Durant el 2007 el Consell Insular de Mallorca va incorporar 719 llibres al seu dipòsit legal, un total de 93 exemplars més que l'any anterior. Pel que fa als llibres en català, passen de 385 a 401, mentre que en castellà han augmentat molt més, ja que passen de 94 a 138, però cal tenir en compte que l'any 2006 havien experimentat un descens important. Quant al nombre de fulls i fullets, podem dir que s'ha mantingut una certa estabili-

tat ja que només ha variat en 11 unitats (de 1097 a 1086).

A Menorca, el nombre de llibres editats ha passat de 70 l'any 2006 a 57 durant el 2007: per tant, ha baixat en 13 unitats. L'edició de fulls i fullets sumen un total de 281, i superen clarament els 212 títols del 2006.

A les Pitiüses es varen editar un total de 22 llibres el 2007, 17 menys que el 2006. En català se n'editaren 13, amb la qual cosa es recuperen xifres a les de 2005 i es perd molt respecte a les de 2006. En castellà es passa de 8 a 7 exemplars i es manté la quantitat en valors similars. El nombre de fulls i fullets va ser de 71, força menys que l'any anterior, en què s'arribà a 166. (Vegeu el quadre A III-9.)

Pel que fa als lectors de llibres, s'ha de dir que les Balears es troben amb una proporció per sobre de la mitjana de l'Estat espanyol, només darrere de Madrid, que ocupa la primera posició, Catalunya, Canàries, Astúries, Aragó i el País Basc. Més avall hi ha comunitats autònomes de pes com València o Andalusia, que quedarien amb indicadors inferiors a la mitjana nacional. (Vegeu gràfic III-1.)

5.6.

EL TEATRE

En aquest punt es fa referència a dos aspectes: les activitats pròpies que han portat a terme els teatres de les Illes i la projecció a l'exterior.

5.6.1. L'ACTIVITAT ALS TEATRES I AUDITORIIS

L'anàlisi de les dades dels teatres i dels auditoris s'ha tractat conjuntament per causa de la dificultat a l'hora de fer una separació acurada dels actes musicals i dels teatrals.

Pel que fa a l'activitat dels teatres de Palma, a l'Auditori, el 2007, va haver-hi un total de 266 espectacles, 46 més que l'any anterior. El Teatre del Mar va fer un total de 106 funcions, 16 menys que el 2006 i continuant la tendència a la baixa confirmada l'any anterior. El Teatre Municipal de Palma (compost pel Teatre Xesc Forteza i el Teatre del Passeig Mallorca) efectuà 247 funcions, 7 més que el 2006, amb un augment 209 espectadors. Pel que fa al Teatre Sans, organitzà 116 funcions, davant les 52 del 2006. El nombre d'espectadors va ser de 8.862. (Vegeu el quadre A III-10.)

Per analitzar l'activitat dels teatres a la part forana de Mallorca s'han tingut en compte l'auditori Sa Màniga, l'Auditori d'Alcúdia, el Teatre Municipal de Manacor i el Teatre Municipal d'Artà, els quals el 2007 han fet un total de 39, de 77, de 298 i de 39 funcions respectivament. Hi ha un increment de l'activitat del teatre a l'Auditori d'Alcúdia, curiosament l'únic que reflectia un descens l'any passat. En canvi, en els altres teatres de la part forana hi ha una reducció en el nombre de funcions, i és especialment accentuada al Teatre d'Artà (83,88% de diferència respecte del 2006). En el nombre d'espectadors, el 2007 l'auditori Sa Màniga va generar 9.240 espectadors, el 45,07%

menys que durant 2006. A l'Auditori d'Alcúdia el nombre d'espectadors ha estat de 20.195, xifra que reflecteix així l'augment en la seva oferta de funcions i representa el 63,39% més d'espectadors que l'any anterior. El Teatre Municipal de Manacor continua la bona tasca realitzada i manté, si fa no fa, el nombre de funcions i el d'espectadors, tot i que hi hagi petits descensos en comparació del 2006. Finalment, al Teatre Municipal d'Artà hi ha grans diferències, ja que els espectadors passen de 29.574 el 2006 a menys de 5.500 el 2007.

A Menorca, al Teatre Principal de Maó es varen dur a terme 114 funcions, tot superant les 105 del 2006, amb 42.033 espectadors; és a dir el 4,97% més que l'any anterior. Pel que fa a Can Ventosa, les variacions són mínimes, ja que s'hi fa una funció més (de 130 a 131) i suma una participació dels espectadors d'entorn de 25.000, tot i que aquesta xifra és una estimació aproximada del mateix equip de gestió del teatre. A l'auditori de Cas Serres, el nombre de funcions durant el 2007 va ser de 51, amb la qual cosa es redueixen força les 94 de l'exercici passat. (Vegeu el quadre A III-10.)

5.6.2. LA PROJECCIÓ A L'EXTERIOR

La Direcció General de Cultura del Govern de les Illes Balears participà durant el 2007 en els actes següents:

- XVIII Mostra de Teatre Infantil i Juvenil d'Igualada «La Mostra», que va tenir lloc entre el 6 i el 10 de juny, a la programació de la qual hi havia La Clota,

de Menorca (amb l'espectacle *Sensibilidad creativa en 35 m²*), Produccions de Ferro, de Mallorca (amb el muntatge *Doctor Burballa i la fabulosa rondalla d'en Martó Tacó*) i La Corcada, de Mallorca (amb l'espectacle *Pèl al pit*), a més del muntatge de l'exposició «Joguines trencades» de Miquel Àngel Juan i la presència institucional d'un estand dins l'espai de la mostra.

- XVII Mostra de Teatre Valencià d'Alcoi, que va tenir lloc entre el 13 i el 16 de juny. La presència balear es basà en dos punts. A més de l'espectacle *Idiosincràsia a Mallorca*, de Llonvoy, el Govern de les Illes Balears tingué presència activa a la mostra amb un estand propi de la Conselleria d'Educació i Cultura a la Llotja de Sant Jordi, on van tenir lloc les trobades entre programadors i les ofertes escèniques dels grups balears.
- Intercanvi entre l'Antzerki Feria de Donostia i la Fira de Teatre de Manacor, que va tenir lloc el 10 i el 14 de juliol. Fou un intercanvi entre grups escènics del País Basc i de les Illes Balears.
- Fira de Teatre al Carrer de Tàrrega, entre el 6 i el 9 de setembre, on el Govern de les Illes Balears va establir un estand promocional a la Llotja i hi participaren quatre companyies, a més de l'exposició «Joguines trencades».
- Fira Internacional de Teatre i Dansa d'Osca, entre l'1 i el 5 d'octubre, on participà el Govern de les Illes Balears

amb la inclusió d'un estand promocional institucional i la representació dels espectacles *Tales of the body*, de la companyia Au Ments, i *Idiosincràsia*, de Llonvoy.

5.7.

CINEMA

Pel que fa a l'aspecte cinematogràfic és important veure quina ha estat l'evolució en cinema comercial i cultural.

5.7.1. EL CINEMA COMERCIAL

El nombre de sales de cinema ha disminuït en tres, de manera que s'ha passat de les 101 pantalles el 2006 a 98 l'any 2007. Aquest fet deixa les Balears per sota del centenar de pantalles, una situació que no es produïa des de 2002. Pel que fa al nombre d'espectadors, hi ha un descens del 3,32%,³⁷ mentre que les recaptacions, en general, es mantenen (mostren un descens del 0,1%). Així doncs, aquestes dues variables donen a entendre que han pujat els preus de les entrades. (Vegeu els quadres A III-11 i AIII-12.)

L'hàbit d'assistència al cinema de la població de les Illes Balears el 2007 reflecteix que són els joves (d'entre 14 i 24 anys) els que van més al cinema i els que ho fan amb més freqüència, i l'assistència més habitual és una vegada al mes. El col·lectiu que menys hi va és el de 64 anys i més, seguit del grup d'edat anterior. Per tant,

37. Fet que no és independent de la competència creixent per part del cinema a casa.

pel que fa a les Illes Balears, podem dir que com més majors menys es va al cinema. També és interessant destacar que més de la meitat de la població no va mai al cinema (el 51,2% dels homes i el 51% en el cas de les dones), una qüestió especialment notable en el grup de persones de més edat, del qual el 92,3% afirma que no consumeix mai cinema. (Vegeu el quadre A III-13.)

5.7.2. EL CINEMA PROMOCIONAT PER LES FUNDACIONS

L'any 2007 la Fundació La Caixa només va fer dues projeccions de cinema, dues menys que el 2006. Aquesta activitat va minvant any rere any.

El Centre de Cultura de Sa Nostra de Palma tornà a oferir un any més un programa de cinema ben complet, cosa que confirma l'Obra Social Sa Nostra com l'agent que desenvolupa l'activitat de cinema de filмотeca més important de les Illes. Al Centre de Palma, doncs, hi ha haver un total de 46³⁸ projeccions de cinema i audiovisuals diversos, als qual hem de sumar els 93 de la part forana, que van reunir un total de 5.400 espectadors. A les sales de cultura de Menorca es varen projectar un total de 64 pel·lícules, mentre que a Eivissa foren 14. La Sala de Cultura de Formentera projectà un total de cinc metratges durant l'any 2007 amb 115 usuaris.

5.8.

ELS MITJANS DE COMUNICACIÓ

En aquest apartat s'intenta fer una breu anàlisi dels principals mitjans de comunicació: la premsa escrita, la ràdio i la televisió.

5.8.1. ELS MITJANS DE COMUNICACIÓ ESCRITS

El percentatge de població lectora de Balears se situa per sobre de la mitjana espanyola. (Vegeu el quadre A III-14.)

Última Hora, *Diario de Mallorca* i *El Mundo-El día de Baleares* es consoliden al capdavant dels diaris regionals, i el 2007 assumeixen unes mitjanes de tiratge de 43.394, 26.695 i 25.300 respectivament. S'ha de dir que destaca l'augment d'Última Hora, entorn de les 7.000 unitats de diferència respecte 2006. El Mundo, per la seva banda, es manté igual que l'any passat (Vegeu el quadre A III-15.)

L'índex de difusió va ser el 2007 de 36.627 exemplars per a *Última Hora*, 22.753 per a *Diario de Mallorca* i 19.547 per a *El Mundo*. Aquestes xifres representen el 34,19%, el 21,24% i el 18,25% respectivament sobre el total.

Els cinc diaris amb més lectors l'any 2007, segons l'Estudi General de Mitjans (EGM), per ordre d'importància, varen ser *Última*

38. Durant el tancament per reformes de l'1 de maig al 14 de desembre es feren les projeccions a la sala Augusta.

Hora (195.000), *Diario de Mallorca* (124.000), *Marca* (61.000), *El Mundo* (56.000) i el diari gratuït *Qué* (55.000). A Menorca es manté el diari *Menorca* (33.000) respecte a la classificació de l'any 2006. (Vegeu el quadre A III-16.)

Si comparem les dades de 2007 amb les obtingudes el 2006, podem afirmar que la tònica general dels diaris és augmentar en nombre de lectors. Així doncs, només en el cas de *Menorca* i *Diari de Balears* es registren petits descensos, mentre que *El País* es manté. El diari gratuït *Qué* també es manté i la resta, més o menys, mostren un augment en el nombre de lectors. Destaquen els casos del *Diario de Ibiza*, que passa de 27.000 a 47.000 lectors, com també dels diaris esportius *Marca* i *As* (el primer és el que més puja en la classificació general).

Els lectors de diaris de les Illes Balears, segons l'EGM, són en la major part homes, ja que representen gairebé el 60% (59,39%) del total. Per edats, cal esmentar que és la població d'entre 45 i 64 anys la que llegeix més el diari (el 30,87% dels lectors), mentre que el 56,3% dels lectors tenen entre 14 i 44 anys, i només el 12,6% dels lectors són majors de 65 anys. Pel que fa a la mitjana d'edat dels lectors, és de 44,1 anys. Si l'anàlisi es fa per nivells d'instrucció, cal dir que la majoria dels lectors (el 65,8%) tenen un nivell mitjà (BUP, COU o formació professional) o elemental (educació general bàsica o batxillerat elemental) (Vegeu el quadre A III-17.)

D'entre les publicacions periòdiques cal diferenciar, a l'hora de fer-ne l'anàlisi,

entre els suplementos, les revistes setmanals i les revistes mensuals.

Segons l'EGM, els tres suplementos més llegits el 2007 a les Illes Balears varen ser *Brisas* (94.000 lectors), *Magazine de La Vanguardia* i altres diaris (72.000) i *Mujer de Hoy* (57.000 lectors). En general, podem dir que són les dones les que més llegeixen aquests suplementos, mantenint una proporció molt propera al 60% respecte al 40% restant que representarien els homes. La mitjana d'edat dels lectors és de 45,5 anys. (Vegeu el quadre A III-18.)

La revista setmanal més llegida a les Illes el 2007, amb molta diferència respecte de la resta, és *Pronto* (203.000 lectors). Pel que fa als percentatges de lectors per sexe, aquí encara s'incrementa més la diferència, ja que les dones són la majoria amb el 66%, davant el 34% dels homes. La mitjana d'edat dels lectors és de 45,1 anys.

Les dues programacions mensuals més llegides durant el 2007 varen ser *Digital + i Ono*, amb 73.000 i 70.000 lectors respectivament. El 47,5% dels lectors eren homes, davant del 52,5% de dones. La mitjana d'edat dels lectors va ser de 38,9 anys.

5.8.2. LA RÀDIO

Les cinc emissores radiofòniques més escoltades a Balears durant l'any 2007, segons l'EGM, varen ser, en primer lloc, Mallorca FM C40 (18%), seguida de Mallorca FM SER i Mallorca FM CDIA (11% cadascuna) i, en tercera posició, Mallorca FM M80 (7,72%), tot i que no gaire distant quedà la COPE (6,68%). Pel

que fa a les dades d'IB3 Ràdio,³⁹ cal diferenciar-les per onades. Així, durant la primera onada de 2007 s'estimen uns 2.000 oients, tant en la programació setmanal com en la dels dies laborables. La segona onada registra un augment, i se n'assoleixen 3.000 en les estimacions de dilluns a diumenge. Finalment, la tercera onada manté el registre, amb 3.000 oients per a les estimacions setmanals. En aquest apartat, cal destacar que entorn del 62% dels oients de les Illes va optar per les ràdios de caire temàtic, davant el 40% aproximat dels oients que va optar per les ràdios de tipus generalista. (Vegeu el quadre A III-19.)

Si s'analitzen les dades per franges horàries, en general l'audiència màxima és al matí (de 8:00 a 14:00 hores), amb el 54,5% dels oients. En les ràdios de tipus generalista, hi ha una punta horària molt marcada al matí, amb el 46% del total d'oients d'aquestes emissores. Aquesta tendència també es compleix pel que fa a les ràdios de tipus temàtic, ja que també es produeixen els màxims d'audiència en la franja de 8:00 a 14:00 hores, amb el 54,7% dels oients. (Vegeu el quadre A III-20.)

En analitzar l'audiència de la ràdio per dades sociodemogràfiques, a les Illes s'obté un perfil força ajustat dels oients. El percentatge d'homes que escolten la ràdio és del 56,8% i el de dones, del 43,2%. Si s'analitza per tipus d'emissions, cal esmentar que la major part dels oients de la ràdio generalista són homes (64,5%) d'entre 45 i 64 anys (40%). La mitjana

d'edat a la ràdio generalista és de 48,2 anys. A la ràdio temàtica, també hi ha una presència més elevada d'homes (53%). Respecte de l'edat, la majoria són oients d'entre 25 i 44 anys, i formen el gruix més important d'oients. La mitjana d'edat a la ràdio de tipus temàtic és de 36,1 anys.

La ràdio de tipus musical repeteix les mateixes pautes: és escoltada majoritàriament per homes, tot i que de manera ajustada, que representen el 52,2%, i per persones d'entre 25 i 34 anys, tot i que podem dir que és especialment el grup de 25 i fins a 44 anys. El nivell d'instrucció de la majoria dels oients és d'educació general bàsica o batxillerat elemental i de BUP, COU o formació professional, grups que representen el 67% del total d'oients. (Vegeu el quadre A III-21.)

5.8.3. LA TELEVISIÓ

El consum televisiu a les Illes Balears el 2007 va ser de 232 minuts de mitjana diària, dada que representa un percentatge més elevat respecte de l'any anterior de gairebé l'11%. Les tres cadenes de televisió més vistes, per ordre d'importància, varen ser Antena 3 (22%), TVE-1 (20%) i Tele 5 (18,1%). Amb menys audiència, les varen seguir La Sexta (7,3%), que protagonitza la pujada més alta respecte a l'any anterior, Cuatro (4,5%), IB3 (3,8%) i la televisió autonòmica de Catalunya, TV3 (2,9%). Finalment, en darrer lloc, es varen situar l'altre canal català, Canal 33 (0,2%) i Canal 4 (0,1%). S'ha de destacar que en general hi ha un augment de participació

39. Les dades d'IB3 Ràdio han estat aportades pel Departament de Màrqueting de la cadena, no són de l'EGM.

de les televisions menys vistes, que han reduït quota d'audiència a les més vistes (Vegeu el quadre A III-22.)

5.9.

EL PATRIMONI

Aquest apartat fa referència a les iniciatives dutes a terme en el camp del patrimoni, tant per part dels tres consells insulars com per altres entitats. Així, primer esmentarem més destacat dels consells insulars durant l'any 2007.

En el cas de Mallorca i pel que fa a béns immobles declarats bé d'interès cultural (BIC), el Consell Insular en va declarar un total de deu: un conjunt històric, sis monuments amb tipologia d'edificis religiosos, un lloc etnològic i dues zones arqueològiques amb jaciments. Com a béns mobles declarats BIC n'hi ha dos: l'enteixinat mudèjar situat a la finca de sa Bassa Blanca i la festa de l'Estendard com a bé immaterial. Dins els béns mobles declarats bé catalogat n'hi ha set. D'aquests, tres són pintures, un és un conjunt mobiliari i els tres restants corresponen a arxius històrics i biblioteques. (Vegeu el quadre A III-23.)

El Consell Insular de Mallorca va subscriure el 2007 un total de 19 convenis en relació amb actuacions directament associades al patrimoni històric. En l'apartat de subvencions per a la restauració de determinades modalitats de béns mobles i immobles amb cert valor històric, s'han de destacar diversos punts. De subvencions per a la restauració de béns de titularitat

municipal, se'n concediren vuit per a béns immobles, amb un total de 78.008,95 euros, i dues per a béns mobles, amb un total de 15.255 euros. Pel que fa a subvencions per a la restauració de béns de propietat particular, se'n concediren set per a béns immobles, per la quantitat de 90.564,57 euros, i una per a béns mobles, de 13.989,55 euros.

En temes de gestió, el Consell Insular de Menorca va tirar endavant diverses iniciatives. Destaquen, per exemple, la compra del castell de Santa Àgueda, la inclusió al catàleg insular de 14 nous jaciments arqueològics, diverses tasques de vigilància o la realització del programa de neteja i manteniment i la instal·lació de plafons informatius a béns d'interès cultural de l'illa. A part de diverses intervencions arqueològiques entre les programades, les prospeccions submarines programades i les d'urgència, el Consell Insular de Menorca també féu tasques de difusió i concedí dues beques. En el camp d'ajuts i suport cal destacar activitats diverses en cinc camps: la restauració i conservació de béns; la realització d'excavacions i prospeccions arqueològiques i paleontològiques; la realització d'investigacions de tipus històric, etnològic paleontològic i arqueològic; la promoció de les entitats i associacions que treballen en la salvaguarda i valoració del patrimoni històric, i els ajuts per a l'elaboració dels catàlegs de protecció del patrimoni històric municipal.

Durant el 2007 el Consell Insular d'Eivissa va acordar tres declaracions de bé catalogat i unes festes d'interès cultural, i, per una altra banda, la Comissió Insular d'Ordenació del Territori, Urbanisme i

Patrimoni Historicoartístic va incoar dos expedients per a la declaració de dos BIC. Quant a les accions més rellevants en el camp del patrimoni, destaquen la restauració de la torre costanera de defensa de sa Sal Rossa a Sant Josep de sa Talaia i la de la punta de la Gavina a Formentera (més de 200.000 euros destinats a cada una), i el tancament de l'hipocaust de can Servent (BC) a Sant Jordi de ses Salines, entre d'altres. Altres iniciatives foren mitjançant convenis de col·laboració amb ajuntaments i el Bisbat d'Eivissa que varen assolir un cost total (104.000 €) corresponents a la contractació de personal vigilant per a la seva obertura per a visites públiques de tot un llistat de monuments (cova de Santa Agnès, esglésies de Sant Josep, Sant Antoni i Sant Miquel, el museu Barrau, etc.). Pel que fa a subvencions, se'n concediren a 4 projectes, amb 407.837,25 euros. A més, es varen crear sis beques d'investigació en patrimoni històric per un import de 18.000 euros.

Continuant en l'àmbit del patrimoni, s'han de destacar també les iniciatives d'organitzacions diverses que treballen en aquest camp. És el cas d'ARCA (Associació per la Revitalització dels Centres Antics), que treballa des de 1987 per protegir el patrimoni històric de les Illes Balears, particularment a Mallorca. Aquesta entitat ha fet un total de 43 intervencions (24 a Palma i 19 a la part forana de Mallorca) de defensa del patrimoni, ha tirat endavant fins a vuit iniciatives o programes culturals, ha impulsat dos estudis a Santa Eugènia per declarar dos llogarets BIC, i ha organitzat 14 conferències i un total de set presentacions de llibres relacionats directament amb el seu camp d'acció.

Així mateix, a Eivissa hi ha l'Institut d'Estudis Eivissencs, una entitat fundada l'any 1949 que nasqué amb la finalitat de protegir el patrimoni natural i cultural de les Pitiüses. En l'actualitat l'IEE és membre de la Coordinadora de Centres d'Estudis Locals de Parla Catalana i de la Confederació Espanyola de Centres d'Estudis Locals, i està adscrita a l'Institut d'Estudis Catalans. Durant 2007 l'IEE ha tirat endavant diverses publicacions, dues de periòdiques i sis llibres. A més, també ha organitzat activitats diverses, des de la concessió de premis fins a exposicions o conferències i cursos que toquen distints camps de l'ampli ventall del patrimoni natural i cultural.

5.10.

LA LLENGUA

La situació sociolingüística de les Illes Balears és el resultat de la incidència de nombrosos factors de diferents característiques que hi actuen en sentit divers.

D'entre tots aquests factors, cal destacar, d'una banda, l'ensenyament, la presència ambiental i l'aportació demogràfica de la població d'origen autòcton, que afavoreixen l'increment de la presència del català; d'altra banda, la immigració al·loglota i, en general, els membres de les segones generacions d'aquesta, i les interferències de poders externs a l'àmbit lingüístic, que actuen reduint la presència del català.

Les dades sobre la situació sociolingüística de les Illes Balears que s'han anat recollint des dels anys vuitanta ençà ens permeten

obtenir-ne una visió general, encara que amb moltes limitacions. Són abundants les dades sobre coneixements que abracen tota la població; però, pel que fa a les dades relacionades amb els usos i les representacions, aquesta informació escasseja més i, sovint, afecta només una part de la població, sobretot l'escolar. Així mateix, la majoria de dades de què disposam són dades declarades, sotmeses per tant al biaix propi d'aquesta classe d'informacions.

A cavall del darrer mes del 2003 i el primer del 2004 es va dur a terme el treball de camp d'una enquesta sociolingüística encarregada pel Govern de les Illes Balears (ENQ2003), la més completa que s'ha fet a les Illes Balears. Després d'aquesta data han anat apareixent dades sobre els resultats, a un ritme més lent del que hauria estat convenient. L'any 2007 ha aparegut *Llengua i societat als territoris de parla catalana a l'inici del segle XXI*, que compara la situació sociolingüística entre els diversos territoris de parla catalana. Aquest treball ha estat possible perquè, simultàniament al treball fet a les Illes Balears, també se'n van fer d'altres de característiques molt semblants a la resta dels territoris amb què compartim la llengua.

Segons aquest estudi, els valors referits a la llengua catalana (tant pel que fa a extensió dels coneixements i l'ús com a les representacions socials) que corresponen a les Illes Balears, se situen en la zona central, entre els més positius de territoris com Andorra o Catalunya i els que ho són més poc, que són els de Catalunya Nord.

5.10.1. CONEIXEMENTS DEL CATALÀ

La comprensió del català supera el 65% de la població en tots els territoris del domini lingüístic, i és superior al 90% en tots excepte a la Comunitat Valenciana i a Catalunya Nord. Pel que fa a les Illes Balears, en totes les quatre divisions territorials que fa l'enquesta (municipis de la badia de Palma, resta de Mallorca, Menorca i Eivissa i Formentera) supera sempre el 90%.

La capacitat de parlar en català és superior al 70% en la major part del territori, però no hi arriba al País Valencià, a l'Alguer i a Catalunya Nord. A la zona compresa per la badia de Palma, tampoc no arriba a aquesta proporció. (Vegeu el quadre A III-24.)

Els valors de la capacitat de llegir i escriure en català es vinculen, naturalment, a la seva presència en el sistema escolar. Així, supera la capacitat de parlar-lo en tots els territoris en què és oficial (per tant, present a l'escola), excepte a la Comunitat Valenciana, i és inferior en la resta.

El valor que hi té la proporció de població autòctona i el caràcter de llengua oficial (amb presència escolar, als mitjans de comunicació, a l'ús administratiu), expliquen les diferències entre uns territoris i altres. La major presència de població autòctona implica, evidentment, uns coneixements més elevats de llengua catalana (sobretot en les capacitats orals), i la incidència del caràcter de llengua oficial també és en el mateix sentit (més evident, però, en les capacitats escrites). Els valors de la Franja, sense reconeixement oficial del català i amb poca població

immigrant, en són un exemple (hi ha 58,5 punts de diferència entre la capacitat de parlar-lo i la d'escriure'l); com també ho és el cas d'Andorra, amb una proporció molt elevada d'immigrants, però amb oficialitat exclusiva (hi ha només 17 punts entre la capacitat de parlar-lo i d'escriure'l).

Les Illes Balears són el quart territori pel que fa a les dues habilitats orals (comprensió i expressió) i el tercer amb relació a les habilitats escrites (llegir i escriure).

Els efectes de l'escolarització i del percentatge de població autòctona sobre la distribució dels coneixements també es manifesten en els valors dels diferents grups d'edat. Així, la capacitat de parlar-lo presenta un perfil diferent segons els territoris. (Vegeu el quadre A III-25.)

A Andorra i a Catalunya, aquesta capacitat és més estesa entre les generacions més joves; en canvi a l'Alguer i a Catalunya Nord els valors més elevats són entre les persones majors. A la Franja, els valors són molt semblants en tots els grups d'edat. A les Illes Balears, els valors superiors es troben en els extrems: entre els més joves (a causa dels efectes de l'escolarització en català) i entre els més vells (per la major proporció de població d'origen autòcton). En els grups centrals és on menys incidència ha tingut l'escolarització i on es localitza la major proporció de població al·lòctona.

En tots els set territoris hi ha més persones que entenen el català que nascuts en el territori lingüístic. Però, pel que fa a la rela-

ció entre capacitat de parlar el català i la proporció de població al·lòctona,⁴⁰ es produeix la característica següent: en els territoris on el català és oficial, hi ha més persones que el saben parlar que autòctons; mentre que en els territoris on no és oficial, hi ha menys persones que el saben parlar que autòctons. La diferència major a favor del català es produeix a Andorra (29,8 punts), on és l'única llengua oficial. A la Franja de Ponent, on la proporció d'autòctons és major, estadísticament ningú que hagi nascut fora del territori lingüístic aprèn a parlar-lo; a la Comunitat Valenciana, tot i que el valencià hi és oficial, es produeix un retrocés de 10 punts desfavorable al català. A les Illes Balears i a Catalunya, l'avanç de la capacitat de parlar en català sobre la població al·lòctona és molt semblant (14,7 i 12,8 punts respectivament). (Vegeu el quadre A III-26.)

Les capacitats de parlar i escriure una llengua no són, però, directament transportables a la representació dels usos que se'n fan. Saber parlar una llengua és imprescindible per parlar-la, però no suficient. Hi intervenen altres factors, entre els quals podem esmentar la posició que aquesta ocupa en relació amb les altres llengües quan es tracta d'individus poliglotes, el nivell de domini que en posseeixen i el grau de normalitat d'ús en l'entorn en què es produeix l'acte comunicatiu.

Així, per exemple, entre els qui diuen que el saben parlar, a les Illes Balears hi ha el 21,9% que diuen tenir-ne un coneixement baix (entre 0 i 3, d'una escala de 0 a 10). Únicament la meitat dels que el

40. Entesa com a població nascuda en el territori lingüístic.

saben parlar declaren tenir-ne uns coneixements alts. (Vegeu el quadre A III-27.)

En conjunt, les respostes escalars encara ens mostren unes diferències majors entre els territoris; diferències provocades pels mateixos factors que hem vist abans.

5.10.2. LLENGUA INICIAL, LLENGUA PRÒPIA I LLENGUA HABITUAL

D'altra banda, segons les dades obtingudes per la mateixa enquesta, la llengua catalana és la llengua en què començaren a parlar el 42,6% de les persones entrevistades que viuen a les Balears, mentre que el 47,7% ho començà a fer en castellà.⁴¹ A la badia de Palma i a Eivissa i Formentera, el nombre de persones que començaren a parlar en castellà és més elevat que els que ho feren en català; en canvi, entre els residents a Menorca i a la resta de Mallorca, la majoria començaren a parlar en català. (Vegeu el quadre A III-28 i A III-29.)

Tot i que els valors globals com a llengua inicial indiquen un major nombre de persones que començaren a parlar en castellà, actualment s'igualen els valors pel que fa a la consideració de quina és la seva llengua (45,6%, el català; 45,3%, el castellà).

Uns valors molt semblants tenen pel que fa a la que consideren la llengua que usen habitualment (45%, el català; 46,1%, el castellà). Així podem veure que el català té una lleugera major presència en la consideració de llengua pròpia o en l'ús habi-

tual que la que va tenir com a llengua primera dels entrevistats. D'altra banda, aquesta diferència s'engrandeix fins a 8 punts a Menorca, pel que fa a llengua habitual, i, en canvi es redueix 2 punts a Eivissa i Formentera.

5.10.3. USOS FAMILIARS I TRANSMISSIÓ INTERGENERACIONAL

La conformació de la població dels territoris de llengua catalana a partir de contingents d'origen immigrant d'incorporació recent es reflecteix especialment en els usos lingüístics a l'àmbit familiar. Així, l'ús habitual del català només assoleix un valor superior al 50% a la Franja, la zona amb més proporció de població d'origen autòcton. En la resta de territoris, l'ús del català té uns valors molt semblants a l'ús de l'altra llengua principal, que, en la majoria de casos, és llengua oficial (juntament amb el català o en exclusiva). En indrets com l'Alguer o Catalunya Nord, on conflueix un elevat nombre de població d'origen al·lòcton amb l'absència d'oficialitat del català, la presència en el si familiar és molt reduïda.

A les Illes Balears hi ha clares diferències entre l'ús que se'n fa a la badia de Palma i a Eivissa i Formentera, d'una banda, i a la resta de Mallorca i a Menorca, de l'altra. De fet, Menorca és el territori on, després de la Franja, s'utilitza més; i, en canvi, a Eivissa i Formentera i a la badia de Palma l'ús se situa per sota del que es fa al conjunt de la Comunitat Valenciana. (Vegeu el quadre A III-30.)

41. La resta, o bé ho féu en les dues llengües (1,8%), en altres (7,5%) o no ho sap o no contesta (0,4%).

La incidència de la immigració en aquests valors es palesa en comparar els valors que aquest ús té segons la procedència de les persones enquestades. Les que han nascut en territori de parla catalana fan, un ús clarament superior del català. (Vegeu el quadre A III-31.)

Els valors de l'extensió del català entre els nats en territori de llengua catalana estan condicionats sovint per la procedència al·lòctona del cònjuge o dels progenitors.

La utilització del català amb els fills és superior a la que fan o feien amb els pares; és a dir, hi ha una part de la població que parla amb els fills en català i que, en canvi, amb els pares va parlar en una altra llengua. En aquest aspecte també hi ha diferències considerables entre els territoris; així, a Andorra, on el català és l'única llengua oficial, la diferència és de 17 punts d'increment de l'ús del català, mentre que a l'Alguer la diferència és de 16 punts negatius. On la llengua és oficial o on l'ús social espontani és molt elevat (la Franja) la diferència és favorable a un increment de l'ús del català amb els fills, mentre que on la llengua no és oficial i ja presentava un ús reduït amb els pares, el retrocés del català és molt elevat. Les Illes Balears ocupen el segon lloc quant a valor més favorable al català en l'ús amb els progenitors, però passa a ser el tercer quant a ús amb els fills. La millora de l'ús amb els fills hi és també considerable (5,6 punts) i presenta oscil·lacions que situen Menorca com el territori on més creix aquesta diferència (9,1 punts) i a Eivissa i Formentera a l'altre extrem, amb una millora insignificant (0,6 punts). (Vegeu el quadre A III-32.)

Si observem aquests valors tenint en compte exclusivament els qui han nascut en el domini lingüístic català, les diferències entre els diversos territoris encara es distancien més. D'una banda podem veure que a Andorra hi ha el 30% dels qui hi han nascut que amb els progenitors no parlaven en català i ara hi parlen amb els fills; en canvi a l'Alguer, el 23% dels autòctons havien parlat en català amb els progenitors i ara no ho fan amb els fills. Els valors positius d'aquesta taula són un indicador del procés d'integració lingüística de la població immigrant de segona generació. A les Illes Balears, aquest procés afecta el 9,4% de la població autòctona. (Vegeu el quadre A III-33.)

Les Illes Balears ocupen la segona posició quant a l'ús amb els progenitors, però es desplacen a la tercera amb relació a l'ús amb els fills. El creixement més important es produeix on els valors són més baixos, a la zona de la badia de Palma, on el creixement és de quasi 11 punts.

5.10.4. USOS FORA DE L'ÀMBIT FAMILIAR

Fora de l'àmbit familiar, l'ENQ2003 n'analitza l'ús en contextos diferents, que abracen àmbits informals (amics i botigues), d'altres més formals (bancs, metges) i amb persones desconegudes pel carrer. En el conjunt d'aquests casos es pot observar que a Andorra i a Catalunya predomina l'ús del català, mentre que en la resta de territoris predomina l'altra llengua (el castellà, el francès o l'italià, segons el lloc). Així i tot cal esmentar el cas de la Franja, on el català és àmpliament majoritari en els usos més informals i minoritari

en els més formals i amb els desconeguts. A les Illes Balears, els usos entre les dues llengües tenen uns valors molt semblants, excepte a les grans superfícies i amb desconeguts, on el castellà s'utilitza amb una freqüència clarament superior. (Vegeu el quadre A III-34.)

A les Illes Balears, Menorca és el territori en què s'utilitza més el català fora de l'àmbit familiar (en tots els casos analitzats és la llengua que més s'hi usa), amb uns valors que la col·loquen al capdavant de totes les unitats territorials que tenim en compte en aquest estudi, juntament amb Andorra, que supera en els usos més espontanis. En canvi a la badia de Palma i, encara de manera més pronunciada, a Eivissa i Formentera la utilització del català hi és sempre minoritari i sols té valors superiors als observats a l'Alguer i a Catalunya Nord, dos territoris en què l'ús del català en els àmbits analitzats és pràcticament nul.

A més de les dades sobre l'ús del català que es poden obtenir de l'ENQ2003, també disposam d'altres informacions sobre usos del català en alguns àmbits concrets. Així, per exemple, es pot destacar la referent a l'ús del català a les proves de selectivitat, que la UIB recull des de l'any 1992. En aquest cas no es tracta de dades declarades sinó de dades observades. Cal tenir en compte que es tracta de la llengua usada per respondre als qüestionaris d'examen de matèries que no són de llengua i en què les preguntes estan formulades en català. Per tant es tracta d'un àmbit afavoridor de la utilització del català.

Des de la primera observació fins a l'actualitat, la utilització del català s'ha anat incrementant de manera continuada.⁴² (Vegeu el gràfic A III-2.)

Aquests valors també presenten oscil·lacions vinculades a variables com el tipus i la ubicació dels centres escolars. (Vegeu el quadre A III-35.)

5.10.5. MITJANS DE COMUNICACIÓ

La televisió autonòmica, IB3, que havia iniciat les seves emissions l'any 2005 en castellà i català, amb la nova direcció, a partir del setembre del 2007 ha començat a oferir la major part de la seva programació en llengua catalana. TV3, C33, Punt2, Televisió de Mallorca i IB3 són les principals emissores de televisió analògica que emeten majoritàriament en català que es poden sintonitzar des de les Balears. En el sistema de televisió digital terrestre (TDT), només es pot sintonitzar en català IB3. D'aquesta manera, l'oferta televisiva en llengua catalana representa, aproximadament, una tercera part en la televisió analògica i no arriba al 5% en la televisió digital terrestre.

En ràdio, dues emissores institucionals pròpies emeten en català exclusivament (IB3 i Ona Mallorca) i, al costat de les emissores de la CCRTV i d'algunes de privades que emeten part de la seva programació en català, representen una oferta que, segons els dies i les hores, oscil·la entre el 10% i el 30%.

42. Font: <<http://www.uib.es/depart/dfc/gresib/estadistica.htm>>.

Pel que fa als diaris amb una difusió més important, només el *Diari de Balears* s'edita completament en llengua catalana.

5.10.6. OCB: 45 ANYS

L'Obra Cultural Balear, la institució creada l'any 1962 amb l'objectiu, entre d'altres, de contribuir a l'extensió del coneixement escrit i culte de la llengua catalana i de l'ús social en els àmbits formals, en el seu 45è aniversari ha assolit la xifra màxima 2.617 socis, la qual cosa constitueix un increment del 20% respecte de dos anys enrere. Durant aquest any cal destacar la

campanya «Sus Mallorca», que, amb nombrosos actes celebrats arreu de Mallorca, ha pretès sensibilitzar la població sobre la situació delicada per què passa la llengua catalana. Així mateix, el dia 5 de maig l'OCB va organitzar de nou la Diada per la Llengua, que va omplir la plaça Major de Palma (30.000 persones, segons els organitzadors) i la Nit de la Cultura, que va tenir lloc el 15 de desembre al Teatre Principal de Palma. Durant el 2007, acabades les obres, Can Alcover, la casa que va pertànyer al poeta Joan Alcover, ja va acollir diverses activitats i ha començat a funcionar com a seu institucional de l'OCB.